

compatible fonèticament amb SINE: d'acord amb les aparences li suposen ABSENTIA com a ètímon. Per justificar-ho sintàcticament suposen que es partí d'una construcció (de llatí molt clàssic) ABSENTIĀ en ablatiu; ni això ni la pèrdua de la A- no els esparvera, perquè l'eliminació d'una A- inicial és menys rara en italià que en altres llengües germanes; el que és estrany és, però, que no sols s'hagi perdut tota la síl·laba inicial, sinó que aquesta desaparició sigui aquí general: *rena* d'ARENA sí, però també es troba *arena* antic i dial., junt amb *arenazzo*, *arenile*, *arenella*, *arenoso*, *arenarsi* i *arenale*. Però hi ha objeccions fortes. Per això vaig escriure, ja el 1956 (NRFHisp x, 184=Top. Hisp II, 92-93) i en el DCEC/DECH (SIN, n. 2), una nota refutant la idea i relacionant-ho amb l'it. ant. *inver* (que no pot ser francesisme perquè llavors encara sonava la -s francesa):

«Es apòcope proclítica IN VERSUS ILLAM CASAM > *invers* la casa, con eliminación de la -s final según la fonètica italiana. Comp. el caso análogo de AD SĀTIS (GRÁNDEM) > *assa(t)s* (grande) > *assai* (grande). Lo cual nos lleva a la famosa cuestión del it. *senza*. Aunque todo el mundo la admita, la etimología ABSENTIA es el colmo de lo inverosímil, sobre todo teniendo en cuenta que al cat. mod. *sense* y al prov. mod. *sènso*, de función idéntica a la de *senza*, corresponde en cat. y oc antiguos *sens*, que todo el mundo está de acuerdo en sacar de SINE, con -s adverbial; *sinse* ya aparece en el aragonés del S. xv,⁶ y claro está que, fonéticamente, ni su -s- ni su -e son compatibles con ABSENTIA. Tampoco el it. vulg. *in senza* constituye apoyo alguno para el ablativo ABSENTIĀ, pues en *sense* se emplea con el mismo carácter en el barcelonés actual.⁷ Debe tenerse en cuenta que probablemente *SINES existiría ya en el latín vulgar, pues sólo a base de la fonética sintáctica, en grupos como *SINES TE, logramos explicarnos la conservación de la E en la variante cat. ant. y oc ant. *senes*.

»Ahora bien, tal como ADSĀTIS pasó por proclisis a *assats* (> *assai*), también SINES ILLA pasaría, en pronunciación rápida italiana, a **senz ella* SINES ALTERO > *senz altro*, interpretados como *senz' ella*, *senz' altro*, y de ahí se sacaría *senza*; cf., por lo demás, cat. *sota* con *sots fora/fors*, *doncas/doncs*, *llavores/llavors* etc. Se concibe en principio que el elemento dental de la N causara el cambio de -s- en z (=ts); lo único que nos detiene es que la comparación con *pensare* parecería indicar que tal cambio no se produce en italiano.» Car, en tot cas, aquest és un fenomen corrent en romànic: hi ha -z en francès antic, i no pas -s, en tots els mots l'ètímon dels quals tenia NN, ND, GN, NI etc.; només darrere N postvocalica hi havia -s flexiva, perquè llavors la N era dèbil, i des d'antic perdia l'oclusió, tendint a mera ressonància nasal de la vocal *bons*=*bōs*. Per tant jo insistia:

«Pero aténdase a que, en voces como *pensare*, la n, ya envejecida en esta posición, no se pronuncia con perfecta oclusión bucal (de donde luego la pronunciación occitana *peñsar*), mientras que la n de *SINES sí sería bien oclusiva, y al entrar en contacto brusco con

la s la convertiría por lo tanto en z. O habrá que cambiar el detalle de la explicación a base de SINE(s), pero en todo caso conviene desechar ABSENTIA.»

Més tard hi afegia: «Las preposiciones se pronuncian rápidamente, y así SINES pudo contraerse en *sens* > *senz* aun en italiano; duplicados como *fuori* y *fuora*, *dunque* y *donca*, INTRO e INTRA, SUBTUS y SUBTA (> cat. *sota*) etc., pudieron dar nacimiento a la -a de *senza*», que així mateix també tendia a formar-se per la falsa anàlisi de casos com *senz'altro*, *senz'amici*, *senz'aquella* (> *senza quella* etc.) I notem que aquesta anàlisi, per més que històricament falsa, s'imposava a una llengua com l'italià, on una terminació -nz és impossible. No hi fa res, doncs, que la forma innovada ja aparegui en italià des de força antic llatinitzada com *sentia* ja figura en un doc. del Piceno de 1193 (Monaci, *Crest*, p. 17: «*sentia* frodo et *sentia* impedimentu»)

La negativa a valorar els fets de fonètica sintàctica, i a tenir en compte el paral·lel català i occità, va conduir els romanistes i italianistes a d'altres, i encara pitjors, absurds. M-Lübke, Deichmann i algun altre, arriben fins a admetre que el fr. *sans*, antigament *senz*, ve també de ABSENTIA. Aquí la ceguesa arriba al summum, car viola els fets més elementals de la fonètica francesa: la -A desapareixeria per encant. Per això Ebeling hi va en quart i ajuda. L'ablatiu ho salva tot, ABSENTIĀ > *senza* en italià? Doncs, en francès, en plural: ABSENTIIS! (ASNSL CXX, 170) No cal refutar pensades tan fantàstiques.

En it. ant. tant com *senza*, trobem *sanza*. a cada pas, p. ex., en Dante: «*sanza* peccato --- / muore non battezzato e *sanza* fedes», *Paradiso* XIX, 75, 76 (igualmente en *Par.* XXII, 140; *Purg.* v, 42 i passim en tota la *Commedia*); és també una forma de Guidotto, Boccaccio, Della Casa i fins l'Ariosto. En el *Decam* hi ha ja *senza*, quasi pertot, p. ex. «quando *senza* esso si possa fare» (< *senz' esso* ..), «non *senza* gran vergogna ---» I, § 10, ed 1961, 56.15; § 9, 53.24, 55.21, 53.1, i passim, si bé també algun cop *sanza*: «sperando che non *sanza* sua futura utilità ciò dovesse essere» I, § 7, 49.24.

Aquí ja ni ABSENTIA no podria fer de Deus ex machina; Salvioni recula davant de l'absurd (*Rev. d. Dial.* R. IV, 72), i per explicar la z i la a, no veu altra sortida que admetre que l'italià va manllevar la seva preposició .. del francès! Car ell ja veu prou que el fr. *senz*, *sans*, s'explica simplement per SINE (+s). En efecte en francès la -z es justifica pel caràcter tardà de l'afegiment de la -s adverbial, car *sen* es troba encara en fr. arcaic i restà llargament en la forma composta *senoec* 'sens això' (SINE HOC). La mateixa z tenim en la forma *senbe* del gascó de Batmala i de vegades apareix en aragonès antic («el dicho don Alfonso falleciendo *sinze* fillos suyos legítimos» a. 1470, Ribag. occidental, B A E C XI, 111).

També recula M-Lübke, negant-se, amb raó, a pensar que una llengua com l'it vagi manllevar d'una altra una de les eines bàsiques de l'idioma. Altrament la variant amb -a- es troba també de vegades en occità